

**Любов НЕСЕН,
Леся МІСЯЦЬ,
вихователі
ЗДОН№1 «Пізнайко» м.Славути,**

**Наталія ЩАВІНСЬКА-ПУЦ,
асистент вихователя**

Корекційно-розвивальна робота з дітьми: дрібна моторика

Від повноцінного рівня володіння дрібною моторикою залежить успішність дитини у майбутній навчальній діяльності, оскільки їй буде набагато простіше освоїти навички письма та читання. Недостатній розвиток дрібної моторики у старшому дошкільному віці може призвести до порушення читання і письма, порушення координації та зорового сприймання, негативного ставлення до навчання та порушення комунікації з однолітками.

Спостерігається збільшення кількості дітей з різними порушеннями, зокрема в моторній сфері. Ученими був доведений взаємозв'язок мовлення та дрібної моторики, оскільки мовленнєва моторна зона Брока знаходиться близько до області, яка відповідає за координацію рухів кисті рук. Особливо актуальним є питання розвитку мовлення та дрібної моторики в дітей з особливими освітніми потребами.

Р.Павелків загальну моторику трактує як рухову діяльність, що здійснюється за рахунок роботи великих м'язів тіла [9].

Дрібна моторика визначається тонкими рухами кистей пальців рук, необхідна для багатьох дій людини, які вироблялися у процесі культурно-історичного розвитку нашого суспільства та людини: орудних, предметних, трудових [9].

До дрібної моторики відноситься велика кількість різноманітних рухів: від примітивних жестів, таких як захоплення об'єктів, до дуже дрібних рухів.

С.Конопляста, В.Галущенко виділяють та дає характеристику наступним рівням дрібної моторики:

1. Високий рівень – відзначається скоординованість рухів. Рухи здійснюються без напруження. Спостерігається рівномірний темп руху рук, і навіть правильне утримання заданої пози. У рухах є точність, спритність, плавність.

2. Середній рівень – недостатність скоординованості рухів. Вони швидкі та неточні. Спостерігаються коливання темпу руху, порушення пози, оскільки швидко настає втома.

3. Низький рівень – порушення темпу рухів, незручність рук, порушення заданої ручної пози, рухи характеризуються зайвою різкістю [6].

У психолого-педагогічній літературі дається така характеристика дрібних моторних рухів (О. Колишкін):

1) гнучкість – це вміння відтворювати рухи з найбільшою амплітудою виконання;

2) спритність – швидке освоєння складних за координацією рухів, їх елементів, а також точності, економності виконання;

3) швидкість – виконання певних рухів у стислі терміни.

4) синхронність – здійснення рухів рук з однаковою швидкістю, рухів в одному напрямку та їх точності;

5) витривалість – виконання достатньої інтенсивної фізичної роботи тривалий час;

6) точність – виконання правильних та точних рухів [4].

Розвиток функції руки та мовлення йшли паралельно. Приблизно такий же перебіг мовлення дитини. Спочатку розвиваються тонкі рухи пальців рук, потім з'являється артикуляція складів. Усе подальше вдосконалення мовленнєвих реакцій перебуває у прямій залежності від рівня тренування рухів пальців рук [3].

В.Кондратенко, Ю.Волошина зазначають, що моторна незручність у виконанні маніпуляторних дій, труднощі в оволодінні ними, невдачі та часте невдоволення дорослих змушують дитину уникати виконання дій, які складні для неї. На особливу увагу заслуговують графічні рухи. Нелюбов до малювання – один із показників порушення розвитку тонко координованих рухів [5]. Малювання, як і письмо – інструментальна дія, воно складніше, ніж просто рух рукою, адже необхідні рухи кінчика олівця, що малює, можливі тільки в тому випадку, якщо скоординовані рухи пальців, кисті, руки, тулуба, якщо дитина може керувати ними, контролювати їх. При цьому вік 5-6 років є головним для розвитку кисті рук.

За нашим спостереженням недоліки дрібної моторики дітей з ООП виражаються у словільності рухів, незграбності, а також у нерівномірному характері рухів, що зумовлений нестійкістю уваги. Ми переконалися, що у них не розвинені рухові образи. Це спричиняє і недорозвиток кінестетичного самоконтролю. Порушення рухів пальців у дітей з ООП впливають на контроль та регуляцію рухів при формуванні рухової навички. Дефекти рухів пальців виявляють прямий негативний вплив на формування рухової навички, а також опосередкований, оскільки є причиною порушень координації рухів, ускладнюючи цим контроль під час виконання дії.

корекційно-розвивальний аспект у роботі з дітьми з ООП

Завдяки розвиненій руці розширюються можливості дитини з ООП у формуванні просторових уявлень, у знайомстві з властивостями та якостями предметів через безпосередні практичні дії з предметами.

У своїй педагогічній роботі використовуємо вправи, які поступово розвивають дрібну моторику рук:

- розфарбовування – ефективний спосіб розвитку дрібної моторики (у ході заняття тренуємо в дітей дрібні м'язи руки, робимо її рухи сильними та координованими);

- копіювання малюнків на прозорий папір (з дітьми виконуємо орнаменти та візерунки, бо в них присутня велика кількість вигнутих ліній, що є гарною підготовкою руки дитини до написання великих літер);

- практикуємо також заняття з пластиліном або глиною: розминаючи, виліплюючи пальчиками фігурки з цього матеріалу, діти зміцнюють та розвивають дрібні м'язи пальців;

- обривання – від аркуша паперу діти кінчиками пальців відривають клаптики та створюють своєрідну аплікацію;

- нанизування намиста на нитку, застібання та розстібання гудзиків, ґудзиків, а також ігри з шнурівками.

Вправа «Нанизуй намистинку»

Мета: розвиток дрібної моторики і моторної координації.

Завдання: нанизування на нитку намистинок, перебирання пальцями намиста, ґудзиків – прості вправи для розвитку дрібної моторики.

Матеріали: намистинки різної форми та розмірів, ґудзики, нитки.

Ігри-шнурівки

Мета: розвиток дрібної моторики, координації рухів.

Завдання: проробити діркопробивачем кілька отворів у картоні. Показати, як крізь них можна протягати шнурівку. Надалі можна ускладнювати, створюючи за допомогою діркопробивача контур нескладного малюнка.

Матеріал: картон із зображенням різних предметів, різнокольорові шнурівки.

Сприятливий вплив на рух усієї кисті пальців руки виявляють ігри з предметами, які ми проводимо з дітьми з ООП: мозаїка, пірамідки, застібка ґудзиків, ґудзиків, закріплення на липучках, набори кілець різної величини для нанизування їх

на стрижень, ігри з іграшками, що відкриваються, іграшки, перекидання між руками олівців, викладання лічильних паличок, робота з крупою, «пальчиковий басейн».

«Геометричний сортер»

Мета: розвиток дрібної моторики і моторної координації.

Завдання: посортувати геометричні фігури згідно форми та кольору.

Матеріали: дошка з вмонтованими дерев'яними шкантами.

Основним засобом коригування дрібної моторики рук у нашій практиці є пальчикова гімнастика. Мета – розвиток дрібних диференційованих моторних актів та рухових умінь, міжпівкульної спеціалізації та міжпівкульної взаємодії (синхронізація роботи півкуль головного мозку, розвиток здібностей, пам'яті, уваги, мовлення, мислення). Пальчиковій гімнастиці ми приділяємо час на кожному занятті, проводячи її у вигляді різних ігор та вправ. Наприклад, вправа з «Різнокольоровими прищіпками»: навчання розрізнення кольорів; розвиток уваги.

Завдання: подати прищіпку педагогу й назвати її колір.

Демонструвати, як трьома пальчиками можна прищипити прищіпку до краю. Прищипити прищіпки в певній

послідовності за кольорами або причепити їх у тій самій послідовності, як у педагога.

Матеріал до вправи: набори зображень із дерев'яними прищипками (12 шт.). Прищипки пофарбовані в один із чотирьох кольорів (червоний, жовтий, синій, зелений).

Для дітей з порушенням координації рухів, гіперкінезами, зі слабкими м'язами рук проводимо заняття ліпленням із пластиліну. Робота з пластиліном є підготовчою до роботи з іншими матеріалами та оволодіння різними інструментами. Діти зігрівають пластилін в руках, ламають, відщипують потрібний шматочок, розкочують у долонях або на дошці, надають пластиліновій масі необхідну форму і можуть будь-якої миті виправити помилки, не боячись зіпсувати матеріал, що надає їм упевненості у своїх діях.

З допомогою пластиліну проводимо цікаві ігри з користю для загального розвитку дитини. Під час таких вправ читаємо казки, а дитина – створює персонажі, які найбільше їй сподобалися.

Як підтвердила наша робота з дітьми з ООП, ефективним засобом розвитку та корекції дрібної моторики рук є вправи з папером. Для розвитку точних рухів та рухової пам'яті проводимо плетіння килимків з паперових смуг, а також заняття у техніці «оригамі»: складання корабликів, літаків, квітів, тварин та інших фігурок. Оригамі допомагає розвивати дрібну моторику, просторові уявлення, увагу, координацію рухів, так ми знайомимо дитину з багатьма геометричними поняттями.

Папір (особливо кольоровий) є основою багатьох цікавих та корисних вправ. Наприклад, завдяки вирізуванню різних фігур наші вихованці навчилися впевнено користуватися ножицями та познайомились ближче із поняттям про симетрію.

З дітьми з ООП регулярно виконували вправи з олівцем, намістинами, горіхами, з крупою: сортували, вгадували із заплещеними очима, катали між великим і вказівними пальцями, притискали по черзі всіма пальцями обох рук до столу, намагаючись при цьому робити обертальні рухи. Діти вчилися перекичувати пальцями однієї руки два горіхи, або між двома долонями – шестигранний олівець. Все це має тонізуючу та оздоровлюючу дію.

Ігри з крупами та сипучими матеріалами

Метою цієї вправи є сенсорне сприйняття світу; розвиток дрібної моторики рук; вплив на мовленнєвий розвиток; пізнавальні процеси (увага, уява, пам'ять).

Завдання: відчуття крупи на дотик, сортувати різну крупу за формою, кольором, розміром. Занурити руки до крупи, стискати і розтискати кулачки, пересипати з однієї руки в іншу.

Матеріали до вправи: крупи (манка, квасоля, гречка, рис, пшоно, горох, різноманітні кісточки і зерна (яблуні, горіха, кавові).

Ми помітили, що ці вправи із природним матеріалом добре впливають на розвиток та корекцію дрібної моторики рук дітей з ООП. З каменів та паличок пропонуємо створювати цікаві композиції, зі снігу та глини ліпити великі та маленькі фігури. Усе це дає змогу розвивати тактильно-рухове сприймання дитини з ООП.

Малювання – заняття дуже корисне. Малюємо на снігу та піску, на запотілому вікні та асфальті. Пропонуємо також вихованцям малювати пальцем, долонею, паличкою, робити відбитки шматочком вати, зім'ятого паперу. З дітьми на заняттях ми штрихуємо різні фігури прямими лініями, діти обводять малюнки за контуром, продовжують заданий візерунок, домальовувати другу половину зображення.

Відомий італійський педагог, психолог та лікар Марія Монтесорі зазначала, що завдяки контакту з оточенням та власним дослідженням, дитина формує запас понять, якими може оперувати її інтелект. Без цього втрачається здатність до абстрагування. Контакт відбувається за допомогою органів відчуття та рухів. Займаючись сенсомоторними вправами, дитина рухається до розвитку інтелекту. Причому рух цей відбувається у певній логіці, яку задає педагог.

У процесі нашої діяльності у дітей з ООП ми формуємо загальну вмільсть рук, у тому числі й дрібну моторику.

Використані джерела

1. Бродська В.Й., Патрик І.П., Яблонко В.Я. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові: словник. 2-е видання. Київ: ВД «Професіонал», 2005. 224 с.

2. Брушневська І. Закономірності розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Педагогічний часопис Волині. 2016. № 1. С. 70-75.

3. Калмикова Л.О. Психологія формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку. Київ: Фенікс, 2008. 497 с.

4. Колишкін О.В. Вступ до спеціальності «Корекційна освіта»: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2013. 392 с.

5. Кондратенко В.О., Волошина Ю.А. Особливості мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з дизартрією. Логопедія. 2013. № 4. С. 39-43.

6. Конопляста С.Ю., Галущенко В.І. Розвиток сенсомоторного рівня мовленнєво-рухової організації у дітей зі стертою дизартрією. Логопедія. 2013. № 4. С. 43-49.

7. Максименко С.Д. Загальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 272 с.

8. Мороз Л.В. Стан дрібної моторики в дітей зі стертою формою дизартрії. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації (15 лютого 2018 року, м. Суми). Суми: Університетська книга, 2018. С. 149-152.

9. Павелків Р.В. Загальна психологія. Підручник. Київ: Кондор, 2009. 576 с.

10. Пісоцький О.П., Пісоцька Л.М. Характеристика продуктивних видів діяльності дітей старшого дошкільного віку. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. 2018. № 3. С. 140-146.

11. Савчин М.В. Загальна психологія. Підручник. Київ: Академія, 2020. 344 с.

12. Сєдих Н.О. Вчимося писати й говорити правильно. Поради логопеда. Харків: Видавнича група «Основа», 2017. 150 с.

13. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. / Укл. В.В. Тищенко, Є.Ю. Линдіна. Київ: «Видавничий дім Дмитра Бураго», 2015. 308 с.

14. Шеремет М.К. Дефектологічний словник: навчальний посібник / за ред. В.І. Бондаря, В.М. Синьова. Київ: МП Леся, 2011. 528 с.

